

KRÚDY GYULA

Delikátesz

Ostinato – mondja a zenei szaknyelv az egy művön belül szakadatlanul ismétlődő motívumokra. Krúdy Gyula novellisztikáját is ez az *ostinato* jellemzi; kiváltképp ezekben az 1926 és 1930 közt írt elbeszélésekben: az egyre súlyosbodó betegséggel küzdő író mintegy számadást készítve összefoglalja, és kiforrott, immár „teljes nagyzenekari” hangszerelésben dolgozza föl újra mindazokat a motívumokat és téma-variációkat, melyek egy életen át foglalkoztatták.

Ezekben a novellákban azonban már a búcsúzásé, az öregkori, nosztalgikus visszaemlékezésé a vezérszólam; de az ifjúkorban átélt vagy álmodni mert kalandok anekdotikus földidézését, a szavakba foglalt, kiszínezett mesékben föltárulkozó álmvilágot élesen ellenpontozza a már-már vaskosan naturalista hűséggel megjelenített maradék valóság: a fehér asztal gyönyöre. A megöregedett, kalandokban megfáradt Krúdy-hősök mint utolsó, még elérhető, megszerezhető örömforráshoz menekülnek a kulináris élvezetekhez, és – hogy hívek maradjanak önmagukhoz, két, kínos gonddal megtervezett harapás és hörpintés közt – mesélik, ha másnak nem, a mindig szolgálatkészen csupa fül pincérnek vagy kasszírónőnek a múltat. Azt a múltat, amelynek legendákká dúsított emléktöredékeiből vélik önmaguk szalon-, de még inkább kocsmaképes image-át fölépíteni.

A tüntetően mégis-hedonista életvitel szálamasságát leplezi le ezekben a novellákban Krúdy, azt a hazug, önmagát is becsapó menekülést, mely az elfogyasztott ételek és italok mennyiségében és minőségében méri önmaga értékét, s mely kreativitásnak hazudja a fűsze-

rek egyéni variálásának leleményét, és amely szentesíti a valóságnak föltüntetett látszatot.

A magyar kisnemesség és középosztály sajátosan ábrázolt végórái ezek – egyre kevesebb nosztalgiával, de annál több ironikus kritikával. Krúdy együttérző, joviálisan megbocsátó hangja elhalkul, hőseit már nem tudja, nem akarja fölmenteni. Beteg vagy legalábbis megbocsáthatatlanul hipochonder ez az osztály, mely helyzetfölismerő képességének hiányában, valóságtagadó enerváltságában, romantikus álmaival és öncsaló hazugságaival együtt pusztulásra ítélte önmagát – állítja Krúdy. Már nincsenek illúziói: novelláiból eltűnik a századfordulós, biedermeier stilizáltság, a dekoratív körülírás, sejtetés. A jelenségeket néven nevezi, kedélyes humora akasztófahumorba vált, a me-rengő pasztellek helyét átveszik a komor, vészjóslóan sötét színek. Csak a poézist menti át korábbi korszakaiból, azt a szimbolikus ábrázolóerőt, mely e novellákban atomizálódott Krúdy Gyula-i világot egyetlen látomásos haláltáncablóba olvasztja. Mert észre kell venni, hogy e nagyevések és nagyotmondások már voltaképpen az agónia utolsó reflexrándulásai; egy történelmi misszióját nem teljesítő osztály és nemzedék szimbolikusán szánalmas erődemonstrációja. A Jómód (!) nevű helységben élő beteg uraságban, Ulrikban testesül meg például mindaz az elvetélt lehetőség, melynek önpusztító visszájára fordulását, a már valós betegséggé válást a vegetatív neurózis orvosilag is hiteles tüneteiben jeleníti meg Krúdy – egy egész ciklust szentelve a kórisme irodalmilag kegyetlenül pontos leírásának.